

Поцелуйко Андрій. Базові риси релігійно-світоглядних вірувань давніх індоєвропейців

Допцент кафедри гуманітарної та соціально-економічної підготовки Львівської філії Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту ім. акад. В.Лазаряна, кандидат філософських наук.

E-mail: senjababuin@gmail.com

© Поцелуйко Андрій, лютий 2021.

Стаття присвячена дослідженню архайчного підґрунтя української етнокультурної спадщини за допомогою методологічних принципів порівняльної індоєвропейської міфології та висновків порівняльно-історичного індоєвропейського мовознавства. Реконструються та аналізуються загальноіндоєвропейські соціо-функціональні архетипи, досліджуються загальноіндоєвропейські міфологеми.

Ключові слова: архетип, парадигма, міфологема.

Potselujko Andrij. Basic features of religious and worldview beliefs of ancient Indo-Europeans The article is devoted to the research of prephilosophical outlook of ancient Slavic tribes. This investigation is based on the methodologies of modern comparative Indo-European mythology, namely on the theory of trifunctional Indo-European ideology structure (the Dumézil's theor).

Key words: archetype, paradigm, mythologem.

Порівняльно-історичний метод, успіхи семантичної реконструкції та структурні студії, зумовили серію опублікованих праць, які визначають окремі важливі фрагменти внутрішнього устрою племен-носіїв архайчних індоєвропейських діалектів. На основі відомостей лінгвістики окреслюється досить чітка картина культури. Саме тому актуальним є ґрунтовне академічне вивчення тих елементів дохристиянської міфології в системі

української духовної спадщини, які сягають своїми витокami прадавньої індоєвропейської основи. Осмисленню досліджуваної теми присвячені праці сучасних науковців Ю.В.Павленка [5], М.В.Поповича [6;3], М.О.Чмихова [4], в яких досліджено давньоукраїнські вірування та світоглядні уявлення в контексті індоєвропейської міфології, проте їх варто доповнити, залучаючи нову інформацію, зокрема не опрацьовані ними викладені нижче українські народні перекази.

Метою пропонованої статті є комплексний аналіз специфічних ендемічних рис праіндоєвропейської проторелігії.

Основні риси релігійно-світоглядних уявлень давніх індоєвропейців

Згідно висновків археологів у п'ятому тисячолітті до нашої ери відбулась хвиля переселення скотарських племен з території на північ від Чорного та Каспійського морів в басейн Дунаю; в середині четвертого тисячоліття до нашої ери вони вже були на заході України та в Молдові. Поштовхом, що спричинив цю інвазію можливо був брак території для пасовиськ, а уможливила її доместикація коня. Історичні події розвивались драматично: миролюбна осіла землеробська економічна система Старої Європи була зруйнована вщент; її великі добре сплановані поселення розпорошені, витончене мистецтво, з яскравою витіюватою керамікою зникло. На зміну егалітарній цивілізації Старої Європи новоприбульці ввели більш соціально стратифіковану систему кланових угруповань, що проживали в невеликих селах чи сезонних поселеннях, оскільки випас худоби вимагав великої кількості нових пасовиськ. Їх ідеологію

відображала раптова поява фортифікацій і зброї: це була героїчна, чоловіча цивілізація, що возвеличувала богів влади і війни, яких вбачали у сяючому небі, громі та блискавицях. Ця нова релігія дуже сильно відрізнялась від староевропейських культів Богині-Матері з їх ритуалами сфокусованими на сезонних циклах вмираючої і воскресаючої природи.

Зміни, що відбувались у Європі не зводились до поширення євразійської степової скотарської культури у всій її повноті на захід від Чорного моря; процес був набагато складнішим, включав у себе кілька хвиль експансії, яка тривала аж до третього тисячоліття до нашої ери, наявність кількох культурних традицій, передислокації населення, підкорення нечисленною військовою аристократією численних іноетнічних народів і культурне змішування. Це також стосується і територій за межами Європи куди переселились ці степові скотарі, зокрема Середньої Азії, Ірану та Індії [5].

Згідно з поглядами одного з провідних сучасних індоєвропейців К.Уоткінса найбільшою заслугою мовного лексикону є здатність наблизити нас до розуміння давньої історії та культури, на що не спроможна археологія, яка базується на матеріальних знахідках. Слова існують для того, щоб позначати природні явища, об'єкти, тобто матеріальні феномени, які можна відтворити і за матеріальними артефактами. Але є також слова, що позначають ідеї, абстракції і суспільні відносини. Протоіндоєвропейська мова винятково багата на такі терміни.

Знайдено ряд термінів, що позначають розумову

діяльність. Найбільш поширеним є *men1-* збережений у англійському *MIND*. Інші деривативи відносяться до запам'ятовування, застереження і мислення взагалі. Коренем, що відомий розмаїттям своїх деривативів є *med-* „встановлювати належні межі”. Семантичні відображення цього дієслова поширюються від поняття „правило”, через „межа” (лат. *MODICUM*), до „цілитель” (лат. *medicus*).

Добре збереглись терміни, що позначають керівництво та владу. Наявність архаїчного слова **reg-* (*reg-*) „цар” на крайньому сході (*RAJAH*) та на крайньому заході (Latin *rēx*, Celtic *-rīx*) гарантує його наявність в праїндоевропейському суспільстві. (Тут маємо приклад збереження мовної форми в периферійних регіонах, що була втрачена в центрі більш відкритому для інновацій). Римська традиція дуже добре ілюструє сакральний характер влади індоевропейського царя. Функції царя і жерця були двома різними аспектами єдиної владної функції. Саме цей принцип символізує божественне ім'я **dyeu-p̥ter-* (*dyeu-*), „вождь богів”.

Другим аспектом владної функції була правова сфера. Існує давнє слово, *yewes-*, „релігійний закон” (Latin *iūs*). Латинське *lēx* є також давнім (*leg-* чи *legh-*), і через певні моменти своєї етимології не до кінця зрозумілим. В суспільстві, що надавало особливого значення принципіві взаємо обміну, звісна річ була велика кількість слів, що позначали договірні обов'язки. Ряд коренів позначають „договірний обов'язок”: *bhendh-*, *ned-*, і *leig-*, кожен з яких має деривативи в сфері правової термінології в ряді мов. Корінь *dlegh-* став основою германських слів, що означають „зобов'язувати себе” (*PLEDGE*), та кельтського

„закон”. Дієслово kwei-1 означало „платити компенсацію за заподіяну шкоду”. Його дериватив *kwoinā був запозичений давніми римлянами у дорійських греків. Від латинського роена і pūnīre, походить англійське PUNISH-покарання та безліч правничих термінів. Грецьке слово dikē, „справедливість” походить від (deik-) „позначення межі”.

Винятково багатим є також і релігійний словник протоіндоєвропейської мови. Важливою мовною формою знайденою лише у периферійних мовах (санскриті, латинській та кельтській) є двокомпонентна метафорична фраза *kred-dhē-, буквально “покласти (dhē-) серце (kerd-).” В західних мовах ці два слова об’єднались в єдине ціле, як от в латинській crēdō, “я вірю.” Це найдавніший язичницький термін, що був прийнятий християнством. Загальне слово для позначення релігійних „формулювань” *bhregh-men-, напевно збереглося в індійському Brahmin „жрець”, хоча етимологія цього слова контрверсійна [7].

Усні молитви, прохання звернені до бога, та інші пов’язані з магією слова ритуали грали виняткову роль в праіндоєвропейській релігії. Маємо корені prek- (PRAY), *wegwh- (Latin vovēre, “присягатись”), sengwh- (SING), і термін gwerā-2, що через латинське grātia (GRACE) отримав нове життя в християнстві.

Корінь spend- має значення „звершати жертвопринесення чи ритуал”, „піддаватись ритуальним діям”. Латинський дериватив цього кореня spondēre означає „обіцяти” (SPOUSE).

Натяк на давню індоєвропейську метафізику зберігся у

слові aiw-, “життєва сила,” звідси (EON) „довголіття, безсмертя, вічність, нескінченність”. Варто відзначити, що ідея „священного” тісно пов’язана з поняттям „цілий, здоровий” низкою форм: kailo- (WHOLE, HOLY) і sol^ā-, звідки латинське salvus (SALVATION). Давнім коренем, що відноситься виключно до релігії є sak- (SACRED).

Врешті ми можемо зробити висновок, що індоєвропейська поетична традиція є патримоніальною. Гімни Ріг веда скомпоновані у спосіб близький до давньогрецького і найбільш ранні віршовані форми знайдені у кельтів та слов’ян сягають індоєвропейського праджерела. Більшість стилістичних засобів і риторичних прикрас поетичної мови яка в нас асоціюється з „класичною” поезією і риторикою мають протоіндоєвропейські витоки.

Цілий ряд метафоричних виразів можна вважати загально індоєвропейськими. Латинське terra, “земля” (TERRAIN), походить від дієслова ters-, “сушити,” звідки „суша”. Можна реконструювати праіндоєвропейську основу назв місцевостей P^īwer-iā* - в Греції це P^īerīā (PIERIAN SPRING), а також *^īwer-ion-, доісторична кельтська назва Ірландії (Gaelic Їire, Їrin); обидві назви походять від індоєвропейського прикметника *p^īwer-iē, “жирний,” метафорично “плодоносний,” від rei^ā-, що значить те ж саме, що і англійське FAT [7].

Особливо цікаво, коли є можливість реконструювати на основі двох чи більшої кількості традицій (зазвичай включаючи гомерівську і ведичну) поетичні фрази чи формули, що складаються з двох елементів. Такими виразами є „вічна слава” *klewos ^ṛdhgwhitom (kleu-,

*dhgwhei-); “священна (духовна) сила,” *is̥rom menos (eis-, men-1); і „майстер (ткач, ремісник) слів,” індоєвропейський поет, *wekw̥m teks-on (wekw-, teks-).

Ідея безсмертя богів (*n̥-m̥to-, від mer-) посилювалась яскравою фразою nek-1 ter̥-2, “подолати смерть,” що знайшла прояв у грецькому слові „нектар”-напій богів. І нарешті трьохкомпонентна формула (слово усної поетичної традиції) також може бути реконструйованою як елемент поетичної мови молитви на основі даних чотирьох мов латинської, умбрійської, авестійської і санскриту: „захисти, збережи людей і худобу!” (p̥ā- w̥l̥-ro-reku) [6].

Боги що досягали кінцевої стадії свого еволюційного циклу, мали тенденцію набувати антропоморфних рис, хоча раніше вони були одухотвореною формою об’єкту чи абстрактної ідеї. Це чимось нагадує евфемізм (уявлення про те, що боги це сакралізовані образи людей давнини). Брахмани стверджують, що „боги були смертними” (SB 11.1.2.12).

Основною специфічною ознакою індоєвропейських пантеонів, є поділ богів на три групи за їх космічними та соціальними функціями: влади, війни і достатку, що є наявним у всіх відомих індоєвропейських традиціях. Доведено також дуальність характеру першої функції, що мала магічний і юридичний аспекти, наявність молодших богів влади; наявність лицарського і брутального аспектів другої функції; неоднорідність розвитку третьої функції в різних традиціях. Слід згадати також і трьохфункціональних богів. Це здебільшого прадавні

божества, що пізніше стали інкорпорованими в систему трьох функцій [7].

Дюмезіль і його послідовники виявили відображення трьохфункціонального пантеону в легендах, історії та епосі ряду індоєвропейських народів. Перетворившись на людей боги зберегли свою функціональну сутність.

С.Вікандер довів, що герої цього великого індійського епосу Пандави, є нічим іншим, як інкарнаціями верховних ведичних богів трьох функцій: старший, Юдхіштхіра, є сином Дхарми (Закону), сутності першої функції, другий, Бхіма (син Ваю) та третій, Арджуна (син Індри): репрезентують два аспекти (брутальний і лицарський) військової функції; і нарешті близнюки Накула і Сахадева, є синами Ашвінів, а їх спільна дружина Драупаді є трансформованою великою трьохфункціональною богинею, що представлена у ведах постаттю Сарасваті. Це пояснює поліандричний шлюб героїв священного індійського епосу, який є скандальним явищем для брахманської традиції.

Трьохфункціональна модель збереглась у національному епосі осетин (далеких нащадків скіфів). В ньому йдеться про три родини нартів: Alaegata, що жили на півдорозі до вершини гори, і організовували священні бенкети; Aexsaergkata, що займали її вершину, були героїчними воїнами; Boratae, заселяли підніжжя бескеду та були багатими і численними. Два останні роди постійно воювали між собою.

Легендарна історія заснування та перших століть Риму дає кілька прикладів трьохфункціональної моделі. Чотири перші царі за своїми характерами та покликанням символізують три функції (щодо першої, то

обидва її аспекти): Romulus, напівбог-засновник міста; Numa, законодавець; Tullus Hostilius воїн; і нарешті Ancus Marcius, що піклувався про добробут та розвиток Риму. Два легендарні герої одноокий Horatius Cocles і однорукий Mucius Scaevola, своїми каліцтвами еквівалентні божественній нордичній парі Одін-Тюр. Перша війна римлян з сабінянами є „космогонічною війною” подібною до війни асів і ванів. Тричленна модель також притаманна і переказові про прибуття Енея в Лаціум.

Подібно до війни з сабінянами, війна між асами і ванами германської міфології відображає боротьбу представників двох перших функцій проти представників третьої. Ця війна постає як низка баталій, що завершуються вічним миром, який об'єднує усіх у священну трьохфункціональну спільноту. Аналогічно трипартитна модель постає і у сагах, а найвиразніше у Hrolfr Krakins saga.

Кельтська Mabinogi of Math є виразно трьохфункціональною: племінники тривалентного царя Math (діти його сестри Don) діляться на три групи: 1° маг Gwydion і „державні діячі” Evelydd та Gilvaethwy (перша функція); 2° хлібороб Amaethon і коваль Govanon (третя функція); 3° три видатні воїни Hyddwm, Hychtwm, Beiddwm (друга функція) народжуються останніми. Дочка Don, Aranrod, довершує групу. Три функції виявляються і в багатьох переказах острівних кельтів: ірландському епосі, уельських переказах та середньовічних новелах.

Хоча спроби застосувати трьох функціональну модель до всієї Іліади виявились безплідними, її можна знайти в

структурі орнаменту щита Ахіллеса, на якому послідовно зображено весілля та сцену суду (перша функція); війну (друга функція); три аграрні, одну пастушу сцени та сільське свято (різні аспекти третьої функції). Легенда про суд Паріса, першопричину троянської війни, у своїй основі є трьох функціональною: три богині одну з яких мав обрати Паріс втілювали три функції. Надавши перевагу Афродіті, богині третьої функції, він зробив хибний вибір, через який прирік свій народ на страшні лиха. Слід також додати, що історія перших царів Orchomenus ґрунтується на тій самій моделі, що і історія перших царів Риму.

Російський епос зберіг принаймі одну функціональну тріаду до якої входять Волх (одночасно шаман і воїн-князь), Святогор велетень „си́лу якого ніхто не здатен виміряти” і Микула селянин наділений надприродними якостями. Шість князів правління яких описує Нестор літописець також втілюють три функції (щодо першої і другої, то кожен з двох їх аспектів).

Західноєвропейські середньовічні легенди, зокрема кельтські та германські відображають систему трьох функцій. Так наприклад, чотири символічні предмети епічного циклу Грааля, зокрема й сама Чаша-Грааль, Спис, Меч і Камінь, є відображенням чотирьох функціональних талісманів ірландських Тиatha Ди Danann: казан Dagda, є символом влади; меч Nuadus і спис Lug, воїнськими символами; камінь Fail символ родючості і достатку. Епічний цикл Aumeri de Narbonne ґрунтується на давній трьохфункціональній основі, можливо вест-готського походження. Граф Aumeri відсилає своїх синів геть з країни, щоб залишити весь

спадок наймолодшому синові. Всім іншим батько дав завдання, що відповідають трьом функціям. Втративши інтерес до своєї місії через кохання до Enid, Егес змушений був пройти через три види випробувань, завдяки яким здобув три харизми, якими повинен володіти король.

Героїчні легенди, епос а також фольклорні перекази, відображають найдавніший структурний принцип індоєвропейського пантеону, принцип темпоральної циклічності. Згідно з Краузе, різноманітні версії троянської легенди побудовані на основі міфології річного циклу. Наприклад Гелена, що добровільно стає троянською полонянкою є Світанком (Зірницею) року, яку Менелай сонячний герой з вогняним волоссям, намагається відвоювати. Ключові події Іліади можна співвіднести з фазами річного циклу, а героїв з солярними та темпоральними явищами. Зевс символізує денне небо, Гера теплу пору року, Афіна і Афродіта є богинями світанкової зорі. Гнів Ахілла, відчайдушні дії та смерть Патрокла можна пов'язати з „міфологією старого та нового сонця”. Легенда про сплячу Брюнхільду яку пробудив Зігфрід, чи її фольклорна версія – казка про Сплячу Красуню і Прекрасного Принца також ґрунтуються на міфології Світанку року, чи Світанку космічного циклу, що починається з космогонічного акту і завершується есхатологічними подіями. Таке ж саме відображення символіки річного циклу можна простежити і у вірменських фольклорних переказах і у британському „Беовульфі”.

Ж.Ренан писав про „пурпуровий саван в якому сплять

мертві боги". Він також говорив про те, що давньогрецька мова та латина є „мертвими мовами“, хоча від них походять романські та новогрецькі діалекти. Це стосується і долі язичницьких богів індоєвропейців; перетворившись спочатку на легендарних чи історичних героїв, як ми це бачили, а потім на домашніх духів, персонажів дитячих казок, інколи навіть демонів вони продовжували жити, хоча й непомітно, зате активно.

Германський двійник Варуни і Юпітера, Вотан, „темний мисливець“ Mesnie Hellequin „Фантазмагоричного полювання“, продовжив своє існування, невпізнаним, під маскою Арлекіна. Інші ж стали святими, такими як убивця дракона Св. Михайло. Вченими навіть ставиться питання про те, чи трьохфункціональна індоєвропейська модель не мала впливу на заміщення монотеїстичного Бога іудаїзму Св. Трійцею. Всупереч заборонам та переслідуванню давні релігійні обряди продовжували жити набуваючи нового життя: давній культ зимового сонцестояння лежить в основі християнського Різдва, а вогні Св. Івана вшановують літнє сонце [7].

Е. Полومه зазначає, що міфологічний всесвіт Дюмезіля містить в собі багато сузір'їв, але те, що становить сутність його відкриттів не вичерпує всього змісту індоєвропейської традиції [5].

Так наприклад достеменно відомо, що індоєвропейці мали розвинутий культ вогню, і та велика роль, яку відігравав бог вогню Агні в індійському ритуалі жертвопринесення свідчить про це, але даний феномен випадає за межі дюмезілевської системи. Крім того акцент поставлений виключно на соціальній організації призводить до нехтування важливої ролі доісторичного

культу сонця, існування якого має велику кількість археологічних доказів. Інші важливі боги, такі як наприклад Вішну майже не досліджені науковцем, а третя функція не описана настільки детально як перша і друга. Поза цим наявні й інші вагомні концептуальні проблеми індоєвропеїстики: зокрема світоглядним наслідком етноцентричної свідомості представників індоєвропейської спільноти є різке протиставлення зовнішнього і внутрішнього: дім був замкненим простором з обмеженим до нього доступом, яким керував „голова сімейства”; двері були межею між двома світами – безпечним всередині і небезпечним зовні. Через це з ними пов’язана велика кількість символів: вони є переходом з одного світу в інший. Ним опікувались два боги знані в Римі як Portunus і Janus, які по своїй суті були богами „початків”, що мислились як перехід з одного стану в інший. Принцип протиставлення зовнішнього і внутрішнього набув розвитку з появою міст. Насамперед місто розумілось як огорожене поселення, в якому проживає група близьких людей, що ділять між собою життєвий простір і громадянські права. Найбільш поширеними термінами, які вказують на це є латинське слово *urbs* (первинне значення „плетена огорожа”), англійське *town*, що походить від германського *zaun* „загорожа, паркан”. Принцип розмежування зовнішнього і внутрішнього проник у різні сфери: (а) священне відділялось від світського, будучи ізольованим в силу свого статусу, управлялось божественними законами і ритуалами; (б) ордалії – бої перемогу в яких присуджували боги, відбувались в огорожених місцях; (в)

„templum” ритуал, що виконувався верховним жерцем і передував побудові споруди, полягав у проведенні меж за допомогою прямих ліній, що корелювались з чотирма сторонами світу (магічна практика авгурів знала таке поняття як regio „простір між прямими лініями проведеними у різні напрямки” це було місце де спостерігали за польотом птахів).

Ритуал постійно проводився перед спорудженням будь-чого, зокрема перед заснуванням Риму було проведено борону навколо семи пагорбів, з метою сакралізації простору в межах якого мало постати місто. Ідея здійснення подібних ритуалів приурочених до будь якої визначної події була притаманною індоєвропейській свідомості, оскільки йшлося про окреслення контурів простору діяльності, про впровадження правових норм, що організовують суспільство в гармонії з космічним порядком. Саме в цьому виток семантики давньоримських термінів із значенням „закон” *ius i fas!*

Впровадження космічного порядку – який у ведах називався Ріта – є одним з основних наслідків акту творіння. Однак важко відтворити оригінал індоєвропейського міфу створення світу: виглядає так, що світ започатковано парою близнюків *Manu („чоловік”) і *Yemo („близнюк”); *Yemo став першим царем, а *Manu першим жерцем. Ядром міфу є принесення в жертву *Yemo, яке здійснив *Manu. В результаті цього акту з тіла *Yemo утворились земля і небо, а разом з ними і суспільні стани. Однак тут слід виділити дві версії міфу: (а) індоіранську, в якій віл чи бик (самець великої рогатої худоби) приноситься в жертву разом з *Yemo і з його тіла виникли всі інші тварини та різноманітні рослини; (б)

європейську в якій діє корова (самиця великої рогатої худоби), але її функція значно простіша – годувати і доглядати близнюків ще до створення світу.

Міф розповідає про походження світу і про започаткування найбільш важливої людської інституції – жертвоприношення: перше жертвоприношення породило світ, а кожен ритуал жертвоприношення служить для відновлення світу.

Відмінність між двома версіями міфу вказує на культурні відмінності між індоіранськими скотарями та європейськими землеробами. Вони цінували худобу по-різному: для землеробів цінним було молоко, а скотарі мали від неї значно більше ніж молоко і м'ясо – шкіру для одягу, торб, наметів, кістки для інструментів, екскременти для опалення і навіть сечу в якості антисептика! Ця значно важливіша роль худоби в господарстві індо іранців є причиною того, що в їх міфі вона виступає як рівноцінне з людиною джерело життєвої сили, яка породила Всесвіт.

Особливо цікавим є те, що цей міф у своїй основі є скотарським міфом. Тож маємо широкі можливості для глибшого вивчення індоєвропейської релігії.

Цей огляд торкався лише типових зразків індоєвропейського лексикону придатних для реконструкції і не мав на меті спроби задіяти велику кількість лінгвістичного матеріалу для реконструкції протокультури.

В даній статті, ми висвітили інформацію про індоєвропейську культуру почерпнуту лише з мови та лексикону. Інші дисципліни слугують для доповнення і завершення картини словника: археологія, історія,

порівняльне релігієзнавство, історія соціальних інститутів.

Археологи не досягли успіху у вирішенні проблеми локалізації прабатьківщини індоєвропейців. Будь-які артефакти окрім писемних пам'яток не дають інформації про мову їх творців, а доісторична Євразія багата розмаїттям культурних ареалів. Археологи у своїй більшості згодні з тим, що так звані курганні племена, названі цим російським словом через їх поховальні споруди, розмовляли індоєвропейськими мовами. Взаємозв'язок між культурними рисами курганних культур і індоєвропейською прамовою є вражаючим: наприклад малі племінні групи (teut^ā-) очолювані вождями (reg), домінування скотарства (p^ā-) з наявністю прирученого коня (ekwo-), розведення худоби (dem^ā-) і культивування рослин (yewo-), архітектурні особливості, як от землянки та надземні прямокутні хати (*dom-, dem-) з дерев'яними підпорами (*kli-t-, klei-, і *stu-t-, st^ā-, English STUD) [5].

Близько середини п'ятого тисячоліття до нашої ери ці племена поширились з території степів Причорномор'я та Каспію на Балкани і сусідні території. Ці курганні племена принесли нову мобільну та агресивну культуру в неолітичну Європу, і тому небезпідставно асоціювати їх появу з індоєвропейською експансією. Але рух представників курганних культур у Європу відбувався кількома окремими хвилями від п'ятого до третього тисячоліття до нашої ери. Першу з них можна узгоджувати з епохою індоєвропейської мовної єдності, оскільки це передбачає наявність достатньої кількості часу необхідного для того, щоб з єдиної мови розвинулись такі

різні історично засвідчені в середині другого тисячоліття до нашої ери мови, як греко - мікенська та хетська. Але пізніші хвилі експансії, після 4000 В.С., є занадто пізніми для того, щоб вважати їх представників носіями нерозділеної прамови. Археологічні дані показують, що це були індоєвропейські культури, але їх носії розмовляли уже диференційованими індоєвропейськими діалектами, деякі з яких безсумнівно розвинулись в історично зафіксовані гілки сім'ї. Слід задовольнитись даною теорією, оскільки альтернативної „колиски” індоєвропейців ніколи не буде знайдено і мова залишиться найповнішим джерелом свідчень про прадавнє індоєвропейське суспільство. Лише історико-порівняльне мовознавство може висвітлити не лише древній спосіб життя, але й спосіб мислення [5].

Отже, можемо зробити загальний висновок про значущий вплив на європейську етнокультуру давніх індоєвропейських міфопоетичних текстів, що стали ретрансляторами архаїчних міфологем, які є невідомою частиною зокрема і нашого фольклору, зберігшись до наших днів.

Список джерел

1. Павленко Ю.В. Дохристиянські вірування давнього населення України/ Ю.В.Павленко.- К.: Либідь, 6000.- 456с.
2. Попович М.В. Нарис історії культури України/ М.В.Попович.- К.: АртЕк, 1998. - 768с;
3. Попович М.В. Мировоззрение древних славян/ М.В.Попович. – К.: Наук. думка, 1985. – 567 с.
4. Чмихов М.О. та ін. Археологія та стародавня історія України: Курс лекцій/ М.О.Чмихов. - К.: Либідь, 1996. - 376 с.
5. Polome E.C. The Gods of the Indo-Europeans // es.geocities.com/sucellus24/indoeuropeangods.pdf

6. Watkins K. Indoeuropean and the Indo-Europeans // www.bartleby.com/61/8.htm
7. Haudrey J. General characteristics of Indo-European Religion // es.geocities.com/sucellus24/2093.htm